

lena (ital. permesso); za Urlauber dopustnik, na dopustu bivajoč vojak, a ne: dopuščenec, kar bi ne bilo prav logično; nasproti za Entlassung, odpust, kakor ima tudi g. Trdina v „Ljublj. Zvonu“ (str. 735) „dobiti odpustnico“ v tem zmislu. Drugi pa so za Urlaub vzeli: odpust ter si pri besedi entlassen pomagajo z glagolom: izpustiti (kakor bi rekel: iz kake luknje), kar se meni zdi manj primerno. Vendar glavna napačnost v tem je ta, da ne pridemo nikoli do edinosti, ako bode vsak svojo gnal. (Dalje prih.)

Slovensko slovstvo.

Jezičnik XX. I. („Novice“ pa dr. Janez Bleiweis.) Če so „Novice“ vselej z veseljem pozdravljale prejšnje letnike, dolžujejo letos še prav posebno hvaležnost ne-utrudljivemu pisatelju za XX. letnik, ki ga spredej kinča lepa podoba iz Blaznikove kamnopolisalnice „Oče dr. Janez Bleiweis o sedemdesetletnici svoji dne 19. novembra 1878“. Posvečen je velečestitemu veleučnemu gospodu Franju vitezu Miklošiču oziroma njegovega prihodnjega 70. godu. — Pregledovaje ta letnik se res moramo čuditi pisateljevi pridnosti in natančnosti, s katero nam je po raznih letnikih od l. 1843. do 1881. vestno narisal velikansko delovanje pokojnega viteza — najprej bolj v kmetijskem in obrtniškem, potem v političnem, narodnem in slovstvenem oziru. V poslednjem oziru so ocenjene in v pregledu našete tudi vse knjige, ki jih je vitez Trsteniški posebej spisal. Letošnji „Jezičnik“ ima več v sebi mimo prejšnjih in je v večji obliki. Stane 70 krajc. v katoliški bukvarni, po pošti pa 75 krajc.

Obrtnijske zadeve.

Govor poslanca kneza Liechtensteina

pri splošnem razgovoru o novi obrtnijski postavi v državnem zboru 9. decembra.

Gospoda moja! Govoril bom le ob kratkem, kakor gre sploh človeku, ki ni strokovnjak o tukaj obravnavani zadevi in tudi ni bil ud onega odseka, ki je izdelal popravo obrtnijske postave. Čisto molčati pa ni sem maral — uže zato ne, ker me žene srce, zahvaliti se možakom, ki so proti zvijaštvu in staremu kopitu vkljub raznim zavlekam in grehom veliko delo slednjič vendar dognali do konca ter obrtnijsko postavo podali zbornici. Popolnem molčati hotel tudi zato nisem, ker bi jaz in moji ožji somišljenici, poverjeniki konservativnega nemškega kmetijskega stanu, radi pokazali svoje dejansko sočutje do osode manjšega obrtnika, ki je bil gotovo sotrp in kmeta, — ker bi radi pokazali svoje odkritosrčno veselje s tem, da nam je bilo dano, podati mu rešilno roko in to njemu, s katerim so o liberalni dobi ravnali še slabše ko s kmetom in ki je v tej zbornici dozdej imel samo enega zastopnika njegovega blaga.

Tudi zato slednjič nisem maral čisto molčati, ker sem hotel kar naravnost pokazati svoje veselje o tem, da konservativci zdaj nastopijo pravo pot, po kateri bodo, kakor se kaže, prišli do pravega cilja. Kajti, gospóda, dokler je bil boj, ki ga imamo konservativci in liberalci med sabo, omejen le na polje verskega mišljenja, in čisto političnih načel, — pač nismo smeli upati, da bi bil temu boju konec. Na tem polju je po mojem prepričanju boj res nerazsodljiv, brezno, ki nas loči drug od drugega, tako široko, da še celó naše najboljše puške ne nesó tako daleč, da bi drug drugega

hudó ranil, in se tako utaboreni za svojim prepričanjem držimo v vedni in gotovo tudi utrudljivi bojni pripravi.

Toda na gospodarskem, na družbinskem polju, gospóda, ako oboji splezamo raz visočino svojih misli v naravno polje obrtnijskega in delavnega življenja našega ljudstva, bi — mislim jaz — mi konservativci utegnili čisto naglo prisiliti razsodbo, doživeti ter uživati sad svoje zmage. To namreč je kraj, na katerem so nasprotniki naši v kolikor se dá najslabših taboriščih, ker so se po krivih naukih pokazali slabi nasledki. Ako tukaj potisnemo sovražnika nazaj, umaknil se bo ob vsi rajdi. To je plajšč; če pade ta, pade za njim tudi vojvoda.

Zdaj, gospóda, dovolite, da v kratkih besedah izrazim svoje premisljike in svoje želje o tu nam predloženi obrtnijski postavi.

Postava ta je po svojih glavnih točkah res prav odločen in vesel napredek. Da se obrtnije delé na trojno stran, je pač primerno sedanjim razmeram. Zavezana družba in dokaz o zmožnosti za delo — to niso le neizogibljivi pogoji za ohranitev in okrepčanje rokodelstva, marveč so tudi uže davno glasno izražene želje njegove. Prav živahno pozdravljam pripoznanje, katero so našla socijalno-konservativna načela v načrtu postav. Toda, gospóda, v nadrobnejšem je odbor manšestersko pisane svoje manjšine liberalno-birokratičnim nazorom nekaterih vladnih organov prav daleč segajoča dovoljenja dal, zoper katera imam jaz velike pomisljike. S tem odseku čisto nič ne očitam; ravnal je s hvale vrednim namenom, da bi dolgo zadržani vspeh, če tudi skrčen, zagotovil si, in jaz odkritosrčno rečem uže danes, da bom celó za nepremenjeni načrt slednjič glasoval, če bom videl, da bi po kakoršnih koli preuredbah utegnili propasti obrtnijska postava.

Ali, gospóda, kar se je v načrtu privolilo liberalizmu — da rabim občno-navaden izraz — je deloma tako obširno, da bi naše pridobitve utegnile postati prav res le mrtve črke. Zadnji odstavek §. 1., ki veli, da minister po ukazih določuje, kake obrtnije imajo veljati za rokodelske, je na vsak način nevaren. Kajti dandanes so ministerstva trhljena in prav lahko propadljiva in še najboljša med njimi so le treseče se veselje. Liberalno ministerstvo, o tem sem prepričan, bi prav odločnemu nagnjenju svoje stranke brž po tem zadnjem odstavku po poti ukazov največ pridobitev, kar jih je rokodelski stan dosegel, zopet podrlo. Se ve, gospóda, bi se kaj takega ne zgodilo tikoma pred splošnimi volitvami, pač pa brž potem, ko se nevolje ljudstva ni več treba bati.

Zadnji ta odstavek §. 1 bi po mojih mislih moral kar odpasti. Pač pa je potrebno, da se v §. 24. po imenih navedejo vsa rokodelska obrtnijstva ravno tako, kakor postavno dovoljena, ki so uže navedena v §. 14. Moralí bi toraj glasovati za celo vrsto takih in minister bi smel po ukaznem potu pridati ji novih; izbrisati pa bi iz te vrste ne smel nobenih, razen z dovoljenjem državnega zbora.

Četrty odstavek §. 24. zopet stavi v nevarnost vse dobrote dokaza o zmožnosti. Jaz sem zadnji, ki važnost in korist obrtnijskega poduka slabo ceni; ali da bi se mi zdelo šolsko spričevalo toliko vredno za dokaz primerno dolgega praktičnega izučanja in dela pri rokodelstvu, kakor učno spričevalo rokodelsko, to se mi zdi nevarno in nepravilno. To bi se reklo, škodljivo spoznano obrtnijsko svobodo skoz okno metati brez usmiljenja, potem pa jo zopet z veseljem spuščati skoz vrata not. Po mojih mislih bi smelo šolsko spričevalo nadomestiti učno spričevalo, toda le to, in dokaz o primerno dolgi praktični uporabi pri rokodelstvu bi se moral po vrhu vsega tega tudi še dodati.

No, gospóda, postavni načrt je zadrugam odkazal vredjenje zadev učencev kot njihovo nalogo. Tu bi jaz v kratkih besedah dotaknil se rad le nasprotja, ki v tej točki loči zadeve pomočnika od mojstrovih (gospodarjevih).

Kakor znano, želé pomočniki, da se število učencev skrči, in ta tirjatev je splošna. Znano je, da imajo obrtnijske zadruge na Angleškem uže delj časa tako naredbo, da se vsako leto določi število učencev, ki se imajo sprejeti. Tej samo ob sebi pravični želji pomočnikov bodo gospodarji za zdaj še gotovo le prav malo mogli vstrezati. Večina gospodarjev je tako revna, da si še celó po enega pomočnika ne morejo špogati, in si morajo pomagati s cenejo, če tudi po vrednosti veliko manj izdatno delavno močjo učencev. Toraj zdaj uže ali kmalu pozneje določiti, koliko sme kdo imeti po močnikov, koliko pa ob njih učencev, bilo bi gotovo prenačljeno in veliko rokodelcev bi prišlo potem popolnem na kant. Gospóda! Rokodelstvo uže dolgo in prav hudo boleha, toraj morajo zdravila vrvnana biti po slabosti bolnikovi. (Dalje prih.)

Politične stvari.

Interpelacija

državnega poslanca dr. Poklukarja in tovarišev do naučnega ministra barona Conrada, izročena v državnem zboru dne 18. decembra t. l.

„Uradni list za Koroško objavil je v teku preteklega poletja večkrat razpise služb za učitelje ljudskih šol v slovenskih šolskih občinah, v katerih je bilo rečeno, „da je“ o prosilcu „želeti“, da zna slovensko“.

Ne samo strokovnjake in druge izobražene kroge, temveč vsakega, kedor ve prevdariti, kaj in čemu je ljudska šola, moralo je osupniti, kako je mogla misliti šolska oblast dežele, v kateri biva tretinja Slovencev, da zadostuje zahtevam naravnega prava, obstoječe postave in svojega poklica, za šolsko izobraženje Slovencev na Koroškem skrbeti uže s tem, da samo želi pri učitelju — poklicanem podučevati slovensko mladino večidel v vseh predmetih ljudske šole, znanje jezika, kateri je učencem njegovim edino razumljiv.

Po besedah objavljenih razpisov in po naznanilih, katera se zvedo o nameščenju služb za šolske učitelje po slovenski Koroški, slučaj ni izključen pa tudi ne red, da učitelji brez znanja slovenščine ali pa s prav pomanjklivim znanjem dobijo nalog, podučevati otroke, kateri govoré in razumejo samo slovenski.

Razvila bi se pregrozna in za naše stoletje premalo častna podoba, ako bi se hotele naštevati nadrobnosti o vspehih takega podučevanja o ljudskih šolah. Zadosti naj bode naglašati, da v mogočosti, dani po omenjenih razpisih, v slovenskih občinah namestiti učitelje, kateri slovenščine ne znajo prav nič ali ne zadosti, vidimo žaljenje sploh priznanega pedagoškega načela, po katerem se ima vsak učenec podučevati v svojem maternem jeziku (ali pa vsaj v jeziku mu razumljivemu); mi vidimo dalje v tem postopanju žaljenje koroškim Slovincem pristoječe pravice do gojenja in varovanja njihovega jezika in njihove narodnosti in njihove neoporekljive pravice do enakega poročstva za enake vspehe podučevanja za koroške Slovence, kakoršno je za koroške Nemce.

Po tem vsojamo se vprašati:

1) Je li njegovi eksclenci gospodu naučnemu ministru znan omenjeni način razpisovanja za nameščenje učiteljev v slovenskih občinah Koroške?

2) Ali ga je volja, storiti vse potrebno, da se v koroških slovenskih občinah namestujejo samo slovenščine zmožni učitelji in skrbeti za vspeh podučevanja v ljudskih šolah slovenske Koroške tudi s tem, da se slovenščina kot učni jezik vpelje v vseh teh šolah brez izjeme?

Naši depisi.

Iz Gorice dne 25. se nam naznanja, da je tamošnja čitalnica priredila dne 16. t. m. lep koncert, dne 18. t. m. pa, da je imela svoj redni občni zbor, v katerem je bil izvoljen preblagorodni in velezasluženi deželni predsednik kranjski, gospod Andrej Winkler, za častnega uda. Obširneje došlo nam poročilo priobčimo v prihodnjem listu.

Iz Ptujja naznanja se nam, da priredi tamošnja čitalnica starega leta dan ob 8. uri zvečer v svojih prostorih „Narodni dom“ besedo s sledečim sporedom: 1. Dr. G. Ipavec: „Sredi vasi“, možki zbor. 2. K. Mašek: „Lahko noč“, ženski zbor. 3. Ouvertura k operi „Zampa“ za glasovir in gosli. 4. Narodna pesen: „Sarafan“, mešan zbor. 5. A. B. Tovačovsky: „Sporočilo“, možki zbor. 6. Tombola. — Začetek točno ob 8. uri zvečer.

Iz Novega mesta došlo nam je vabilo k veselici, katero napravi národna čitalnica novomeška v prostorih prvega „Narodnega doma“, 31. decembra 1882 (Silvestrov večer). — Program: 1. „Brezi jadra“, možki zbor s spremljevanjem na glasoviru, dr. B. Ipavec. 2. „Pri zibel“, četverospiev, K. Mašek. 3. „V naravi“, šalji možki zbor, Gj. Eisenhut. 4. „V tihi noči“, četverospiev, A. Leban. 5. „Mornarska“, možki zbor, dr. G. Ipavec. 6. „Takó osamljeno“, tenor-solo s spremljevanjem na glasoviru, Abt. 7. Veliko srečkanje. 8. Ples. — Med posameznimi točkami godba na glasoviru. — Vstopnina za ude 20 kr. Za neude 40 kr. — Začetek točno ob polu 8. uri zvečer.

Iz Kranja naznanja se nam obširno o prav prav zanimivem občnem zboru tamošnje podružnice c. k. kmetijske družbe Kranjske, kateri je bil dne 21. t. m., iz katerega danes samo to omenjamo, da na dnevni red stavljeni in vtemeljevani predlog: „naj se osnuje za Gorenjsko lastna kmetijska družba“ ni bil sprejet, nasproti pa sprejet nasvet: naj se pomnožijo podružnice kmetijske družbe in letni doneski za ude kmetovalce znižajo na en gol-dinar. - - Memo Kranja teče Sava, in po nji marsikaj odplava.

Iz Gorjan v Bledu zvemo, da se je tam osnovalo „Bralno društvo“, katero se otvori starega leta dan. Čestitamo in želimo iz srca novemu društvu vsestranske podpore in bogatega, zdravega sadu!

Iz Ljubljane. — Vse staroavstrijske dežele, med njimi tudi slovenske, obhajajo danes dne 27. decembra zgodovinsko-slavni dan združenja pod vladarsko oblastjo dobrotljive in modre dinastije Habsburške. Hvaléžno spominjamo se danes tudi Slovenci mogočne obrambe, krepke podpore in brezštevilnih dobrot, katere smo prejeli v preteklih 600 letih od blage naše vladarske hiše.

Zlasti živo spominjamo se danes duševnega varstva in družih velikih dobrot, za katere se imamo zahvaliti Slovenci sedanjemu vladarju, presvitlemu cesarju Francu.

grosse Gehirn, moždani, das kleine Gehirn, moždanci) prej razumeli: možgani, nego možjani.

Da večina res govori: možgani, svedoči to, da stari slovarji slovenski (Gutsmann, Pater Marcus, Jarnik) poznajo samo: možgani (ali mužgane, P. Marcus) in da tudi Miklošičev stari slovar nič ne vé o obliki: možjani, nego navaja za novoslovensko poleg moždžani (kar utegne biti kje na Ogerskem ali Hrvatskem navadno) sploh znano: možgani. Edini Murko ima v slovenskem delu možgani in na drugem mestu: možjani, ali v nemškem delu vé tudi on samo o možganih. Iz tega bi se smelo sklepati, da se kjekod na Štajarskem govori: možjani.

Ne tujimo, ne motimo si sami jezika knjižnega!

Cigale.

Spomini

na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Kakor vsaki dan, bili smo Slovenci tudi v jutro 3. julija (v nedeljo) s solnčnim vzhodom zopet na nogah. Česar nisem še omenil, povem naj tu, da le samo na ljudskem trgu (Piazza del Popolo) stojijo tri prelepe cerkve. Dve ste po zunanosti čisto enaki, imate zali sprednji lopi in ste kronani vsaka z visoko kupljo. Ena (imenovana: „Santa Maria in Monte Santo“) stoji ravno na čelu, to je, spredej glavnih cest „Via del Babuino“ in „Via del Corso“; druga njej vštric stoječa (imenovana: „Chiesa del Miracoli“) pa je ob sprednji strani ceste „Via del Corso“ in „Via di Ripeta“. Ti dve cerkvi služite imenovanim trem glavnim cestam kot poseben kinč. Tretja cerkev (imenovana: „Santa Maria del Popolo“) stoji njima nasproti unkraj trga „Piazza del Popolo“ ter ob levi strani mestnih trdnjaviških vrat „Porta del Popolo“.

Čast. g. Peterlin je s pričetka nameraval ta dan maševati v baziliki sv. Klemen; pa bal se je prevelikega drenja, toraj se je podal v cerkev „Chiesa del Miracoli“, kamor šel sem z njim tudi jaz. Al tudi ondi se je bilo sešlo toliko gg. duhovnikov, da je bilo za maševanje prav težko priti na vrsto. Premalo je bilo altarjev in tudi ministrantov; toraj je morala zopet moja malenkost stopiti v službo.

Kmalu po 7. uri odrinili smo proti sv. Klemenu, kamor bi bili imeli peš dobre pol ure; a „omnibusi“, katerih smo se zdaj uže dobro znali posluževati, peljali so nas tje dol za primeroma zeló mali denar (za 6 soldov). Peljali smo se čez „Corso“, premenili na „Piazza Venezia“ vozove, peljali se dalje čez trg „Foro Trajano“, memo „Koloseja“, ter kmalu dospeli do bazilike sv. Klemen. Ondi našli smo zbranih uže zeló veliko romarjev duhovnih in svetovnih, od severa in juga, v svojih raznih narodnih nošah. Mnogo redovnikov videl sem tu, ki so mi bili dozdej znani le po imenih, ne pa po njihovi opravi. Gospodje bogoslovci raznih vstavov razločevali so se zopet po barvah svoje obleke. Tudi rimska gosposka nas ni pozabila. Poslala je k sv. Klemenu tri vrste svoje straže (dve vrsti policajev in žandarje), kar gotovo ni storila brez vzroka. Vendar nam ni nihče nič prizadjal; straže pa se niso vedle proti nam le popolnoma dostojno, ampak bile nam tudi postrežljive, če je kdo kaj od njih zvedeti želel. Ker se je bilo bati, da bodo silili s slovanskimi romarji tudi drugi v baziliko, izročile so se nam vstopnice, na ka-

tero je moral vsak zapisati svoje imé. S temi listi smo se pri vходу opravičili, da smo istiniti romarji.

Prestopivši vhodna vrata bili smo v zeló prostornem štirivoglatem predcerkvenem dvoru (predcerkvišči), katerega na vse štiri znotranje strani obdajajo odprta hodišča, opasana od spredaj z na gosto postavljenim kamnitim stebrovjem, ki služi za podslombo strešicam, katera pokrivajo ta hodišča (Säulenhallen). V sredi dvora v gledali smo z zalimi cvetličnimi venci oviti in okinčani precéj visoki kamniti postament, na katerem sta bila postavljena kamnita kipa slovanskih apostolov sv. Cirila in Metoda. Tudi med stebrovjem zgor omenjenih hodišč razpete so bile okrog in okrog cvetlične gvirlande, od katerih osredja viseli so prelepi venci. Na zadnji strani proti cerkvi, to je, ob njeni zunanji steni vštric vhoda vravnanih je bilo šestero začasnih altarjev, in to zarad obilnega števila romarjev izmed duhovskega stanu, ker se je uže naprej sprevidelo, da v kljub obilnemu številu altarjev v baziliki ne bodo mogli lahko vsi za maševanje priti na vrsto. Okinčani so bili tičasni altarji z lepimi rudečimi preprogami, ki so bile obšite s svitlimi, širokimi, zlatimi (lionskimi) portami. Čez ves obširni dvor razpeta je bila velika platnena (jadrasta) streha, da bi bili romarji, ki bi se vdeleževali opravljanj sv. maš pri zunanjih altarjih, zavarovani hude vročine in o slučaju dežja ne bi stali na mokrem. Ves preddvor je imel zeló prazničen, častitljiv obraz, ter dokazoval veliko skrbljivost za dostojno obhajanje tridnevne.

(Dalje prihodnjič.)

Obrtnijske zadeve.

Govor poslanca kneza Liechtensteina

pri splošnem razgovoru o novi obrtnijski postavi v državnem zboru 9. decembra.

(Dalje.)

Kar se tiče oskrbovanja bolnišničnih blagajnic, pri katerih je načrt postave mojstrom po njihovih doneskih odkazal tretjino glasov v zastopu, bo po mojem prepričanju ravno ta določba pri delavcih posebno neprijetna, za mojstre pa celó brez vse vrednosti. Saj tako njihova ne bo nikdar obveljala, pomočnikom se bo pa vendar zamerilo, da se vmes vtikajo. Po mojih mislih bi se moralo oskrbovanje bolnišničnih blagajnic čisto prepustiti delavcem, to je pomočnikom; nasprotno pa je silno potrebno, da zadruga načelnik uže zavoljo pogostih prememb pri dotičnih osebah pogleduje, kako in kaj, in jaz mislim, če je to nadzorstvo vestno, bi temu namenu popolnem zadostovalo.

Samo nekaj bom še omenil, kar se mi o tej zadevi težavno zdi iz parlamentarnih vzrokov.

Postavni načrt veli, da se ima zadruga sestaviti po vseh udih. Pa so zadruga, ki imajo sila veliko udov, nekatere 6000 do 7000. No, gospoda, take zadruga se parlamentarično nikakor ne dajo sukati. Na Dunaji je uže več let navada, da se po vseh različnih zadrugah zastopniki volijo kar naravnostno, in jaz mislim, da to pustimo pri starem. Jaz bi bil celó za to, da se enako voli še pri zborih pomočnikov, in to bo tem potrebneje in koristneje, ker je želeti, da bi se zadruga razširile po celih okrajih, kar bo posebne koristi še tedaj, kedar se bo vredjenje izdelovanja dalo sploh zadrugam v roke.

Dotaknil bi se še rad neke pike. Moč, ki jo načrt postave daje obrtniskim zbornicam, bi jaz omejil, kolikor se to dá. Izjem je gotovo od pravil; toda te družbe, ki nam do zdaj še obrtnih statistik podajati ne

marajo, so take, v katerih je samo veliko obrtnijstvo in velika bogatija gospodar, in to oboje je gotovo nasprotno malemu obrtnijstvu; izjem je malo. Zato bodo vladi o vsaki priliki skušali metati polena pod noge.

Po tem, gospóda, ko bodo trgovinske in obrtnijske družbe zares razdeljene v svoja prava enaka oddelka, ko bo rokodelstvo, katero zdaj vlačijo za sabo, strašijo in v nič devljejo, imelo svoje zbornice, takrat, pa še le takrat bo primerno, tej naredbi dati več duška, ker bo mogla blagodušno delovati.

Zdaj pa, gospóda, ko sem izrazil želje in premislil svoje, dovolite mi, da povem tudi, česa upam in pričakujem o njih. Preveč to ni.

Mojih predgovornikov nekdo je rekel, da ta postava je nekak dopolnilni kos. No, saj se nam kaj tacega zdi tudi vsa obrtnijska postava, pa zdi se nam to potreben in času primeren pridelek, in to tako, kakor ono, kar se stori začasno za varnost in rešitev o hudi vodi, ko se ne reče, da se pozneje ne bo smelo kaj boljšega ali trdnjega narediti, da se vredijo vodé in pogozdijo goré. Mi se ne bomo bahali s tem, da nam je treba narediti le to postavo, da bomo dali obrtniku njegovo tako imenovano „zlato stalo“; ne, mi poznamo in smo premerili globoke rane rokodelstva. Vsekali so jim jih naglo, a zaceliti jih bo težavno in počasi; zdaj jih bomo s to postavo le obvezali za silo, da ne bo dalje odtekala kri in odtekla.

Pa v tej postavi vidimo neprecenljivo dobroto, ki vse njene napake obilno popravi, in ta je: Rokodelstvu se dá svoja pot, po kateri se ima gibati za svoj blagor; dá se mu zopet zastopanje svojih zadev v državi in družini; iz malih reči se naredi telo, nezmožni, neživi tvarini se vdihne duša in tako postane iz trpeče in tlačene človeške gruče svoj stan, ki se svojih pravic in ciljev zaveda in ima voljo doseči jih.

Pač dobro vemo, da je to zelo težavna zložba, kateri danes sadimo kal; toda, gospóda, ravno v tem nam je zavest, da smo pravo zadeli, kajti vse, kar se ima razviti, je skonca zavozljano; topo je le, kar je trdo, nepremakljivo, kar ne more živeti, kar je zamrlo.

Drug govornik je tudi nekaj omenil, na kar moram odgovoriti. Je nekaj obrtov, ki bodo poginili in ž njimi vred tudi ljudje, ki so ná-nje navezani. Ali, če se bodo taki ljudje morali pozneje lotiti družega obrta, jim dokaz zmožnosti nikakor ne bo tako silno težaven. Naj se pomisli, da je na pr. na Dunaji čez 600 raznih vrst obrtov dovoljenih in izkazanih, obrtnijski zbor pa ni zahteval o več ko 60 dokaza zmožnosti; to zahteva obrtnijski zbor, ki ima vendar več želje, nego jim bo vlada kedaj vstregla. Toraj bo za take ob kruh prišle delavce uže še prostora zadosti.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Gorice 25. dec. 1882. — Goriška čitalnica je bila priredila dne 16. t. m. koncert v dvorani „Concordia“. Občinstva je bilo dovelj došlo, udeležili so se zabave tudi udje bralnega in podpornega društva. Igri: „Krojač Fips“ in „Kje je meja?“ so naši diletantje prav dobro izvršili; zaslužen zahvalo je občinstvo igralkam in igralcem obilo delilo. Vojaška godba je pa s slovanskimi komadi udeležence razveseljevala in pokazala, da je izvrstno izšolana. Gledé na igre bi jaz za bodočnost priporočal, da naj sl. čitalnica nekoliko izbira in se odločuje za ona dramatična dela, ki se po okusu in vsebini nad navadnost povzdigujejo. Kolikor jaz vem, je goriška čitalnica jako občutljiva in izbirčna pri sprejemanji novih udov in šteje vsled tega med svojimi dru-

štveniki v obče više naobražence in omikance. Odkar imamo tudi bralno in podporno društvo, je prav, da v tem oziru previdno in dosledno postopa, če tudi ji ni nikdar prezirati, da v Gorici moramo društvenike pridobivati in se tu pa tam zadovoljiti, če nam ude pomnože možaki poštenjaki, ki niso velikih šol obiskovali, pa imajo srcé, da bi utegnili odločno narodno čutiti in domačo reč podpirati. Ker pa drugače in v obče vlada v tem društvu redkeja in viša omika, je pač v soglasji moja načelna tirjatev, da nam pri veselica predstavlja estetično veljavniše igre. Zlasti igra „Kje je meja?“ je pripraviša, da nam na kmetih mejnike po kmečko določuje. Brez zamere, gospóda, ker doslednost veljá tudi na to stran. — Imenovana veselica nas je kratkočasila brez petja, ker Gorica zdaj nima slovenskih ali slovensko izurjenih pevcev, bolje, pevskih zborov. Razkritje te strani bi nam pokazalo občo bolezen sedanjega gibanja slovenskih moči v Gorici. Eni trdé, da so pevci premlačni, kedar jim pevodjo dobé; drugi pa obdolžujejo prejšnje pevovodje, češ, da so se ti brez veljavnih vzrokov temu zaslužnemu delovanju umaknili. Resnice je tu in tam nekaj; v upanji, da se ta žalostna stran na bolje spremeni, nočem nikogar obsojevati, kolikor bolj so gospodje odkritosrčnosti nasproti jako občutljivi in zamerljivi. Zamolčati pa vendar ne morem, da goriška čitalnica je po statističnih dokazih v svojih dosedanjih 20 letih preveč plesala in premalo duševno po poti pravih veselíc svoje ude in goste kratkočasila in podučevala. Gledé na to, da za plese preveč potrosi, skopari potem po celo leto v pogledu na vse druge potrebne priprave. Vsakodobni odbor pride potem v denarne stiske in se trese za par forintov, ko bi želel kdo videti razun vdomačenih nemških in načelno naročenih vseh slovenskih tudi še kak drug slovanski, če ne časnik, vsaj primeren časopis. Razun par hrvaških listov namreč bi bralec in gost brezvspešno iskal na bralni mizi še kak srbski ali drugi list z vej slovanskega debela, in vendar zahajajo k nam tudi drugi Slovani, ne gledé na to, da so tudi med udi taki bralci, ki o Slovanih radi poizvedavajo novice v dotičnih jezikih. Doslednost tirja tudi v tem oziru, da se čitalnica pospne na višo stopinjo; drugače bi še mnogokateri dosednji udje utegnili stopiti nižje, namreč v bralno sobo podpornega društva, ki udom ponuja za petkrat manjšo društvenino skoro iste časnike z istim številom!

Čitalnica je imela 18. t. m. svoj redni letni občni zbor, na katerem se je izvolil za častnega uda sedanji deželni predsednik kranjski gosp. Andr. Winkler, ki je v prejšnji dobi marljivo deloval tudi v tem slovenskem društvu. Predsednik čitalnici je zopet izvoljen g. A. Jeglič; odbor se je tudi le malo spremenil, pridobil pa si je novo mlado moč, ki ima zaresno dobro voljo, da bi čitalnici osnoval in iz njene srede izuril toliko pogrešani pevski zbor. Z željo, da bi goriška čitalnica v tem pogledu in tudi z ozirom na opomnje mojega poslednjega dopisa v resnici napredovala in oživila, voščim za danes samo še srečno novo leto temu in vsem drugim društvom slovenskim na Goriškem in vsakovrstnim rodoljubom razkosane Slovenije!

Iz Cola nad Vipavo 13. dec. 1882. — Drage „Novice“! uže davno niste iz naših hribov med svet nič naznanile, a tudi danes nimam nič kaj veselega poročati. Letina bila je še precéj dobra, ali neprestani dež je sploh, posebno pa našim hribovcem, pri žitu veliko škode napravil. Po kozolcih je žito kakor otava rastlo ter je tako skalilo, da nima polovico prave cene. Pa kaj še to, ker je morebiti samo za eno leto! Hujše pa je to. Dne 16. in 17. u. m. nam je sren in zmrzlina

Občinske zadeve.

Shod županov ljubljanskega okraja.

V nedeljo 7. t. m. se je zbralo v gorenjem prostoru ljubljanske čitalnice izmed 35 županov ljubljanske okolice njih 27, kar je gotovo dobro znamenje, da klic dotičnega osnovalnega odbora ni bil palica ob skalo ali glas upijočega v puščavi. Bralci „Novic“ se bodo še spominjali, da je prvo misel o „županskih shodih“ uže predlanskem sprožil ravno v tem listu nek župan iz ljubljanske okolice, in da je ta misel prijela se, mora nas posebno veseliti. Zbrani možaki so bili vsi taki, da bi se smel vsak okraj, vsak narod ž njimi ponašati, in zborovanje, čeravno prvo take vrste, se je vršilo tako lepo, da se v kakem parlamentu ne vrši bolje in dostojneje. Videlo se je pač, da so zbrani odlični možje občin ljubljanskega okrajnega glavarstva.

Po imenu ne bomo navajali županov, ki so bili prišli, lahko pa rečemo, da bo tistim osim, ki so bili zadržani priti, gotovo žal; drugi pot bodo pač radi prišli, če bodo le mogli.

Pa zdaj k zborovanju. Za predsednika je bil voljen gosp. Martin Bavdek, župan udmatski, naprošen pa zapisnikar gosp. Anton Knez iz Šiške. Gospod Bavdek je sprejel volitev in s primernim ter gladkim nagovorom pozdravil zbrane tako-le:

„Predragi mi tovarši gospodje župani! Jako me veseli, ker Vas vidim tako množico skup zbranih. Pozdravljam Vas danes tukaj pri prvem županskem shodu, o čegar potrebnosti in koristi smo se uže velikokrat pogovarjali, kedar koli nas je bilo več županov zbranih, in tudi po raznih časopisih se je uže večkrat o tem obravnavalo, ker gotovo je, da bi skupščina županov marsikaj koristnega izvršiti mogla, česar posameznemu županu ni mogoče, ker le v združenji je moč.

Pa ne bom Vam na dalje popisaval pomena tega shoda, ker to Vam je uže tako znano iz povabil. Zatorej bi le opomnil, da z veseljem in srčnostjo pričnemo prvo delo, saj nam je vsem na srcu blagor, korist in sreča naših občin, toraj ne dvomim nad dobrim vspehom.

Predno pa začnemo svoje delovanje, spomnimo se še velike sreče in veselja, katero nas bode zadelo to leto, da bomo imeli v svoji sredi Njegovo Veličanstvo, našega presvitlega cesarja, kateri bode počastil našo deželo s svojim visokim pohodom. Zatoraj z navdušnostjo, kakor nam srce veli, zakličemo: Njegovemu Veličanstvu, našemu čez vse ljubljenu vladarju, presvitlemu cesarju Francu Jožefu trikratno „Slavo!“

Za to so bili vsi vneti in tako se je pričelo zborovanje.

Prva na vrsti je bila volitev izvrševalnega odbora županov, to je odbora, ki ima to, kar bode o shodih županov sklenjeno, izvrševati. V ta odbor so bili voljeni gospodje: M. Bavdek, župan udmatski, za predsednika, prihodnji župan vrhniški za njegovega namestnika, za odbornike pa gospodje: Janez Knez, župan iz Spodnje Šiške, France Koščak, župan na Grosupljem, Vinko Ogorelec, župan v Šmarji, in Ad. Gallé, župan v Zgornji Šiški; za namestnika sta bila voljena gospoda: Ločnikar, župan na Viči, in M. Remškar, župan na Brezovci.

Potem je župan iz Górenje Šiške g. Gallé stavil in dobro vtemeljeval tri predloge, namreč: 1) da bi smel župan rabiti žandarje brez prejšnjega dovoljenja okrajnega glavarstva, pa na svojo odgovornost, in to brž potem poročiti okrajnemu glavarstvu; 2) da bi občinski zapori bili pri okrajnem glavarstvu, ker občine jih same nimajo; 3) izvrševalni odbor naj naredi prošnjo do deželne vlade, da bi spričeval o osebah, ki so pred sod-

nijo zatožene, ne delali več župani, ampak dajali le poročila žandarski gospôski, ki je javna oblast.

Zadnji predlog je bil utemeljen posebno s tem, da se marsikak župan boji dati pravo (to je slabo) spričevalo kakemu hudodelniku, če se mu potem pri javni obravnavi bere, ker se utegne po prestani kazni maščevati nad njim, kar se je tudi uže res zgodilo.

Vsi ti predlogi so bili sprejeti, le o drugem je zastopnik vrhniške županije izrekel željo, naj bi se zapor tam domá napravil na okrajne stroške.

(Konec prihodnjič.)

Obrtnijske zadeve.

Govor poslanca kneza Liechtensteina

pri splošnem razgovoru o novi obrtnijski postavi v državnem zboru 9. decembra.

(Dalje in konec.)

Sami mi bote pripoznali, gospóda, da je vsak dan svojega truda sit, in recimo, da bi tisti, ki postave daje, bil preveč v zadregi in preostro sojen, če bi moral uže naprej ravnati se po navadah in nošah, ki se spreminjajo ali utegnejo tudi pri starem ostati, ali pa po iznajdbah, ki se morda za dobre izkažejo, morda pa tudi ostanejo le v možganih tistega, ki jih je iznašel. Tega ne bomo pretresali, pač pa to, da, če kakemu obrtu nastavijo pogin, potem, pa le potem je čas, da vlada poprime vse, kar ima v svoji oblasti, ali, da po posebni postavi skrbimo za take ljudi, ki bi ne mogli donesti dokaza zmožnosti, pa so tù in tam odvrženi.

Poslanec Sahor nam je očital, da mi konservativci imamo tako nekak lov zoper tiste, ki od rokodelcev kaj jemljejo. Pa prezrl je dvoje, namreč tiste, ki sami nič ne izdelujejo, in ti niso veliko vredni v gospodarski zadevi, pa jih je tudi malo. Druga vrsta pa je, ki sama izdeluje, in to jih je veliko, to je, da bi rekel, kar vse ljudstvo, in ravno ti imajo obrambo v postavah, katere poslanec Sahor obžaluje.

Mi si ne želimo nazaj tistih časov, ki so bili vse drugačni, pa ne za las boljši od sedanjih. Potezamo se za „cehe“ samo zato, ker to je edino pravo za obrtnike. Po tem pravu se nam delo ne zdi edino le zasebna reč, kakor se je morda do sedaj Vam zdela, marveč kakor dotičnemu po človeški družbi naročen posel. Delo, katero opravlja kmet na polji, delavec v delavnici, nam je tudi družbinsko uradnijski posel, kakor to opravlja poslovnik (brič) v pisarni ali častnik na bojišči. Obrtnija ima enake zveze med tistimi, ki jo delajo, kakor med tistimi, ki od njih jemljó. Po tem se morajo ravnati vse postave, ki hočejo vrediti obrtnijsko življenje. In to načelo, gospoda, zdi se mi pravično, plodno in v prvi vrsti svobodoljubno, ker vsako pošteno rokodelstvo privrsti v veljavi najboljšemu; to je namreč zato, ker ga potegne iz najnižje vrste kruhoborstva do bolj veljavnega stanu.

Kako malenkostno in zavržljivo je to, kar se do zdaj tu in tam misli o rokodelcih in o delu! To, da je delo blago, katero ta daje in oni jemlje, so misli, ki se rodé pri branjevcih, više pa se ne vspnó.

Listje, ki jeseni pada z drevja, naredí ob deblih gnojišča, iz katerih drevó spomladi vleče soka, in to listje je staro, iz katerega se tako rekoč izrodí novo zeleno perje. Če je to novo zeleno perje tako, kakor je bilo odpadeno, bote li rekli, da je drevo uže tako imelo, da ne prinese nič novega? Bo li zato njegovo perje manj zeleno, manj lepo?

Nič lepšega bi si ne mogel misliti, kakor, če bi bila ta slavna zbornica v tej zadevi ene misli in če bi glavne točke te postave sklenili z veliko večino.

Pa še nekaj bom povedal, gospoda! Zares tisti stanovni, ki kaj imajo, tudi postave dajó. Od nas, ki imamo premoženje in tudi gospodstvo v rokah, se nadja ljudstvo prave porabe te moči v pospeh njegovega blagra, kateremu je dan na dan nevarnost večja; — ne pa, da bi mi delali le za svoje stranske zadeve, katere — kakor moramo sprevideti — postajajo ljudem čedalje manj važne. Nam se utegne še veliko ropota pripetiti, kakor Francoski in Rusiji.

Ozrimo se nazaj v zgodovino. Niso bili časi grozovitosti, za katerimi je kar prišlo hudo prekucijstvo, kajti tlaka oslabi tiste, ki jo trpé. Če pa v državi in družini važne naredbe svojega prvotnega cilja ne dosežajo, če se kotlu preveč podkuri, bo počil.

Poslanec Sahor ni prav povedal o francoski prekuciji. Zakaj je nastala? Zato, ker so potrebne prenaledbe odlašali tako dolgo, da jih je neubogljivo ljudstvo prisililo in prenaglilo se. Ko bi bil govornik svetoval, da naj storimo kaj novega, bi uže še bilo; ali rekel je, da naj ostane vse pri starem, in to je slabo.

Naj povem nekaj o Francoskem. Tam je bila država in družba pred letom 1789. postavljena na fevdalno podnožje po teoriji; v praksi je bil pa to zelo razvit monarhičen absolutizem. Na papirji zapisani so bili viši plemenitaški rodovi za vodje pravosodja, uprave, policije in sin je celó za očetom postal kraljev namestnik po provincah. V resnici pa je bil to cel kup zadolženih in pozlačenih kraljevih služočev, ki so sesali državni in kraljevi mošnjiček. Če so pa hoteli kedaj iti domu na svoja namestništva, treba jim je bilo dovoljenja ministerstva. Tako je bilo in to je napravilo prekuc.

Potem omenja govornik, da dandanes pač velja svoboda za vsakega, res pa je, da državo in njene prebivalce vlada bogatinstvo. Politično so ljudje res prosti, smejo sklepati resolucije in v verskih zadevah se smejo izreči brezvercem in skleniti nezaupnico celó nebesom.

Poglejmo — pravi govornik dalje — nasledke takih postav svobodnega semena, se pač tisti milijoni svojevoljcev, ki ste jih vi spravili na dan, ne morejo veseliti svoje nove veličastnosti. Če so kmetje, prežene jih odušstvo iz lasti po dolgih sitnostih; če so rokodelci, jim odtegne konkurenca jemače, zaslugo in nazadnje celó orodje; ako so pa le delavci, ki so padli na dno z drugimi vred, jim ni nič zgubiti, nič dobiti. Tudi v naših naredbah je nekako nasprotstvo, lahko se kaj razruši, ako ne pridemo na pomoč še o pravem času.

Zdaj končujem, gospóda! Prav dobro se mi zdi, da se je po prizadevanji odseka in vlade nekaj storilo za rokodelce — njih je 45 odstotkov prebivalstva — pa sem tudi popolnem svest si, da se mora tudi za delavce, ki so pomočniki fabriškemu obrtu, brez odlašanja kaj zgoditi.

Ponosen sem na to, da je konservativni stranki in vladi dano, za rokodelce kaj storiti, ali iz rok ne smemo spustiti tudi druge zasluge, namreč fabriškim delavcem seči pod rame.

Našim nasprotnikom bo morda kdo pač neopravičeno očital ali zameril, da, če bodo glasovali za naš predlog, storé to iz bojazljivosti pred svojimi sedanji in še bolj prihodnjimi volilci „petakarji“. Podvizajmo se biti delavcem pravični, da se nam konservativcem ne bo za hrbtom govorilo, da se brigamo samo za take ljudi, ki imajo volilno pravico. Ako liberalci rokodelcem privolijo le to, k čemur so prisiljeni in kar bo

tudi brez njih dovoljeno, se mi skažemo koristne delavcem, še predno jih bomo potrebovali pri volitvah.

Temu govoru je bila živahna pohvala.

Politične stvari.

Laška pa naša država.

Iz male Sardinjske nastala je s pomočjo Francoske poglavitno na stroške naše države iz manjih z našo državo sorodnih držav in pa iz države papeževe sedanja Laška. Macini, Cavour, Garibaldi in Napoleon III. bili so ustanovitelji njeni v dejanji, Viktor Emanuel pa po imenu. Akoravno je bilo po tej vstanovitvi zelo vse združeno v eno državo, kar govori laško, vendar se je še čul tu in tam krik, po katerem se je čul ali krik obrnjen proti Francoski, da naj vrne Napoleonu odstopljeno Nizo, še večkrat pa proti Avstrijski, da naj izpusti Laški še ne povrnjeni Trst in laško Tirolsko.

Ko ste si v preteklem letu Francoska in Laška navskriž prišli zaradi severo-afrikanjskih kolonij, čul se je laško-„irredentovski“ krik zoper Francosko. Pri nas pa je dala 500letnica, katero obhajal je Trst preteklo leto, „irredenti“ povod se glasiti zopet. — Pri tej priliki glasila se je, kakor znano, najprej naša tržaška „irredentovska“ stranka v mestnem zastopu, v družih tržaških družbah, v poitalijančeni Istri, z besedo in po časnikih — vse z namenom, zabraniti ali vsaj kaziti po moči to domoljubno svečanost.

Šlo je „irredenti“ zato, oporekati Tržačanom, kateri so v svečanosti klicali cesarju: „zvesti smo ti in zvesti ti hočemo ostati zmiraj“.

Znano je, da je to laško-„irredentovsko“ mišljenje izraževalo precejšnje število tržaških bogatinov, kateri so se dosledno odtegovali vsemu vdeležanju te svečanosti. Drug tak čin bil je v tem, da je bila v zadnjem trenutku pred blagoslovljenjem vkrađena in raztrgana zastava novo-osnovanega „delavskega društva“. Bomba od dne 2. avgusta, vržena na čelo veteranom, ki so šli z bakljado častit cesarjevega brata, pokrovitelja tržaške razstave, nadvojvodo Karola Ludovika, pa je bil veleizdajski čin najsilovitejši in najgnjusnejši vrste, o katerem so „Novice“ obsodbo svojo uže v obširno izrekle. Dalje se ne sme prezirati korak „irredentovcev“ tržaškega mestnega zastopa, kateri so izostali od one seje, v katero se je obsojevala dogodba z bombo od 2. avgusta, kateri so oni tako tihoma odobraval; enako se ne sme prezirati odhod 70 tržaških bogatašev iz Trsta v Kormin oni dan, ko je bil slovesen vhod cesarjev v Trst.

Konečno omenjamo še samo poglavitni čin „irredente“, bombo Tržačana, vojaškega beguna Oberdank-a in njegovih tovarišev, namenjeno z njo umoriti cesarja in kar bi bilo okrog njega.

To so bili na kratko čini laške „irredente“ obrnjeni zoper obstanek naše države, zoper življenje cesarjevo.

In kaj je storila naša država v svojo obrambo do zdaj?

Oberdank, na smrt obsojen zaradi poskušene umora, katerega je sam obstal, prejel je svojo zaslužen kaznen; pomiloščenja, katero so nekako žugaje zahtevali laški „irredentovci“, skriti za dijake, cesar iz dobrih razlogov ni privolil.

Nadalje je zahtevala naša vlada, naj ji Laška izroči v sodbo sodeležnike Oberdankove, ker je med državama dogovorjena pogodba, da si nasproti izročujeta hudodelnike gotovih vrst, med temi zaradi umora zatožene.

In kaj nam odgovarja na to Laška?